

Vědy přírodní - tendence

V moderní době se vědy začínají odcizovat těm cílům, k jejichž sledování původně vznikly a kvůli nimž byly pěstovány. Jistě by bylo účelné se pokusit vyzkoumat, co všechno k tomu přispělo, že moderní a zejména dnešní vědec nesleduje dlouhodobě jednu hlavní stopu, aby přišel na kloub jedné velké záhadě, která ho zaujala, nýbrž že si stále častěji nechává úkoly dávat a ukládat od někoho jiného, nikoli vědce, ale politika nebo velkopodnikatele. Už to bylo ostatně mnohokrát podniknuto, ale většinou se hledají tzv. příčiny, eventuelně vlivné okolnosti, vždy však vnější, „předmětné“, tj. objektivované (jako např. nezbytnost nalezení sponzorů, neboť moderní věda si vyžaduje stále větších nákladů na mamutí laboratoře s velmi drahými přístroji, apod.). Obvykle se zapomíná na to, že skutečně rozhodující je způsob, jakým vědci na ony „příčiny“ a okolnosti reagují. Vedle změněných okolností, vedle změněného světa, v němž věda a vědci musí žít, jsou tu přece také ti vědci sami, kteří mají své vlastní nejhlubší motivy, své zásady, svá kritéria, kteří mají své vlastní představy o tom, co to je věda a jak by vědec měl svou práci dělat. Dnes nelze přehlédnout povážlivou skutečnost, že povaha vědy (a dokonce už pojetí vědy, její sebepochopení) je stále víc ovlivňováno tím, jaké úkoly jsou vědě a vědcům zadávány ze strany ne-vědy a ne-vědců, tj. že se věda stále víc přizpůsobuje něčemu, co z vědy samé nevyplývá a co ani nelze z vědy samé obhájit. Věda, která si kdysi dávala své úkoly a stanovovala své cíle sama, se stále více stává pouhým nástrojem, prostředkem čehosi vědě buď zcela cizího (třeba válečné potřeby státu, jehož cíle nemají s vědou nic společného nebo jsou vědě přímo protikladné) nebo alespoň z hlediska vědy okrajového a nepodstatného (jako je třeba technika, která původně byla vedlejším produktem vědeckých poznatků, ale nyní se stává pro vědy nejen zadavatelem úkolů, ale proměňuje se v jakousi novou skutečnost, totiž jakousi „technovědu“, v níž jsou vědy využívány jen k tomu, aby se technice dostávalo stále větších prostředků k dispozici vposledu čemukoli, oč je zájem a co slibuje materiální a finanční zisk a výhody jako pro objednavatele, tak pro techniku samou). Lze dokonce říci, že vědy se stávají pouhým nástrojem a prostředkem tím víc, čím víc ztrácejí svou spjatost s filosofií, bez níž by nikdy nevznikly. A ohrožuje to v nemalé míře i filosofii samu, které je v ustavičném nebezpečí, že se změní v ideologii, tj. opět jen v jakýsi myšlenkový prostředek, napomáhající dalšímu a ještě hlubšímu odcizení nejen těm nejhlubším zdrojům touhy po vědě, ale eo ipso každému kritickému přístupu ke skutečnosti, každé kritičnosti vůbec.

(Písek, 071222-1.)